

3.5.2021

Yleisötilaisuus

Haapaveden Haapajärven säännöstelyn kehittäminen

Aika Tiistai 20.4.2021 klo 9.30-12.00

Paikka Teams-kokous

Osallistujat	Riku Eskelinen	Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
	Mikko Hinkkanen	Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
	Velipekka Latvala	Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
	Tero Väisänen	Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
	Harri Myllyniemi	Suomen ympäristökeskus
	Kalle Sippel	Suomen ympäristökeskus
	Kyösti Ahola	Sidosryhmä / Yleisö
	Esko Jääskelä	Sidosryhmä / Yleisö
	Timo Mehtälä	Sidosryhmä / Yleisö
	Elina Martinmäki	Sidosryhmä / Yleisö
	Hannu Riuttanen	Sidosryhmä / Yleisö
	Harri Heikkilä	Sidosryhmä / Yleisö
	Kauko Himanka	Sidosryhmä / Yleisö
	Ilpo Lehtola	Sidosryhmä / Yleisö
	Kari Mäkikangas	Sidosryhmä / Yleisö
	Kaija Partanen	Sidosryhmä / Yleisö
	Paulos Teka	Sidosryhmä / Yleisö
	Pekka Leiviskä	Sidosryhmä / Yleisö
	Saara Aalto	Sidosryhmä / Yleisö
	Tapio Ollila	Sidosryhmä / Yleisö
	Teemu Niemimäki	Sidosryhmä / Yleisö
	Hannu Kulju	Sidosryhmä / Yleisö
	Toni Kippola	Sidosryhmä / Yleisö
	Siiri Fagerlund	Sidosryhmä / Yleisö
	Kirsikka Mattila	Sitowise Oy
	Sami Soininen	Sitowise Oy

Tiedoksi	Katariina Anttila	Sidosryhmä / Yleisö
	Matti Pakkala	Sidosryhmä / Yleisö
	Jorma Nivala	Sidosryhmä / Yleisö
	Kalle Haukipuro	Sidosryhmä / Yleisö

Liite: Tulvakartta, Haapajärvi

3.5.2021

1 Tilaisuuden avaus

Alkuinfo, Sami Soininen, Sitowise Oy.

Tilaisuuden arvioitu kesto on noin 1,5 h ja tilaisuus nauhoitetaan. Yleisötilaisuudesta on tiedotettu sidosryhmille, ELY-keskuksen nettisivuille, STT infoon, kuntiin (Haapajärven, Oulaisen, Merijärven ja Pyhäjoen kuntiin) ja lehtiin (Kaleva, Haapavesi-lehti, Pyhäjokiseutu)

2 Kokouksen esitykset

2.1 Selvityksen lyhyt esittely

Tero Väisänen, Pohjois-Pohjanmaan ELY

ELY-keskuksella on käynnissä työ, jossa käydään läpi säännöstelylupia ja käytäntöjä. Tällä pyritään varautumaan ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin, sekä mahdollistamaan vesistöjen hyvän ekologisen tilan saavuttaminen. Prosessi pitää sisällään vesistön eri käyttömuotojen yhteensovittamisen tarkastelua mm. viljely, virkistyskäyttö, vesien hoito, vesienenergia.

2.2 Padotus- ja juoksutusselvitys, vesitaloussuunnittelija

Velipekka Latvala, Pohjois-Pohjanmaan ELY

Taustaa: ELY-keskus laatii tarvittaessa padotus- ja juoksutusselvityksen yhteistyössä kuntien ja muiden viranomaisten kanssa. Tämän jälkeen voidaan tehdä lupahakemus säännöstelyehtojen muutoksesta. Pyhäjoen jääpatotulva (2013) ja Pyhäjoen tulvariskien hallintasuunnitelma (2016) ovat Haapaveden Haapajärven säännöstelyn kehittämisen taustalla. Tulvariskien hallintasuunnitelman kuuleminen käynnissä tällä hetkellä. Tulvariskien hallintasuunnitelmaa voi kommentoida 14.5.2021 saakka. Hallintasuunnitelman yhtenä toimenpiteenä on mainittu Haapajärven säännöstelyn kehittäminen. Nykyisiä säännöstelyrajoja muutettiin vuonna 2003. Kevätkuoppa ennen tulvaa poistettiin. Jätettiin vain kevät- ja syys alennukset maataloutta varten. Padotus ja juoksutusselvitystä (2020) tullaan vielä tarkentamaan.

Kevät ja syysalennuksia ei ole juuri tehty vuosina 2013-2019. Myös säännöstelyn ylärajan ylityksiä on tapahtunut viime vuosien aikana. Ylitys ei aina johdu säännöstelijän toiminnasta.

Tulvakarttojen avulla tarkasteltu tulvien käyttäytymistä Haapajärven yläpuolella. Kytökylän penger on nykyisellään liian alhaalla. Nyt suunnitelluilla säännöstelyn muutoksilla ei ole suuria vaikutuksia yläjuoksulle verrattuna nykytilanteeseen. Käytännössä Haapajärven yläpuolelseen tulvaan vaikuttaa Haapajärven säännöstelyä enemmän yläjuoksulta tuleva vesimäärä. Ruhansaaren poikkileikkauksessa kaksi uomaa, joista toinen on syvempi pääreitti.

3.5.2021

Tulvakartat palvelussa näkee tulvaveden korkeuksia Haapajärven ympäristössä. Valitsemalla esim. 1/20a tulva ja poikkileikkaukset, joista näkee tulvavedenpinnan korkeuden ja vastaavan tulvavedenleviämisalueen tällä vedenkorkeudella (Korkeusjärjestelmä palvelussa N2000, jonka ero nykyisen säännöstelyluvan mukaiseen N60-korkeusjärjestelmään on noin +0,4 m.). Palvelun erikoisskenaarioista voi tarkastella järven yläpuolista jokialuetta järven ollessa ylärajalla ja vedenpinnan nostoa 20 cm porrastuksin 1 metriin asti jokitulvan ollessa 1/20a. Järven tilapäistä vedenpinnan nostoa on kuitenkin esitetty enimmillään 0,55 m. <https://www.ym-paristo.fi/tulvakartat>

Säännöstelyn kehittämisen yhteydessä tarkastellut vaihtoehdot A1-4 ja B1-4. Eri B vaihtoehdoilla ei suurta eroa tarkasteluissa, mutta B3 vaihtoehdolla saadaan suurimmat hyödyt. Haapajärven minimijuoksutus on 3 m³/s.

Haapaveden vedenpinnan korkeutta ehdotetaan nostettavaksi vain silloin kun jäät ovat poikkeuksellisen vahvoja, eli jääpatotulvan riski on suuri. Riskin suuruus määritetään luvan haltijan ja tulvaviranomaisen yhteistoiminnalla.

Maatalouskuopan ajankohdan päättää luvan haltija luparajojen sisällä (järjestely-yhtiö). Tarkoitus on tehdä sopimus ja ohje säännöstelyn harjoittajan kanssa (Koskienergia Oy).

Vielä tekemättä / Mietinnässä:

- Kevättulvahuippu mukaan padotus ja juoksutus selvityksen tekstiin tai hakemuskirjeeseen.
- Säännöstelyn toteuttamisesta kirjallinen sopimus Järjestely-yhtiön ja Koskienergian kanssa.
- Padotus- ja juoksutusohje jossa kuvataan säännöstelyn toteuttamisen periaatteet luvan haltijan (Järjestely-yhtiö) toimesta. ELY-keskus voi tarvittaessa auttaa laadinnassa. Mukaan myös ekologisesti hyödyllinen kesän loivasti laskeva vesipinta.
- Säännöstelyn harjoittajalle vaatimus säännöstellä säännöstelyrajojen sisällä ympäristöhallinnon vesistöennustetta käyttäen.

Jatkossa tarkoitus tehdä lupahakemussuunnitelma tai lupahakemus kirjeellä, jonka liitteenä on mm. padotus- ja juoksutus selvitys.

Linkki ELY-keskuksen uutiseen, jossa linkki suunnittelumateriaaleihin.

https://www.ely-keskus.fi/uutiset-2020/-/asset_publisher/OvA3wflQ4AO/content/haapaveden-haapaj-c3-a4rven-s-c3-a4-c3-a4nn-c3-b6stelyn-kehitt-c3-a4miselle-haetaan-lupaa-pohjois-pohjanmaa-

2.3 Vedenkorkeuden mallinnus

Kalle Sippel, Suomen ympäristökeskus

3.5.2021

Vesistömallijärjestelmän toimintaperiaatteen esittely. Vuoden 2021 osalta tulvahuippu oletettu 25.4. päivämäärälle. Tänä vuonna ei suurta riskiä jääpadoista, joten ei olisi tarvetta pidentää vettä Haapajärvestä, eli nostaa Haapajärven pintaa yli nykyisten säännöstelyrajojen.

Tarkastellut vaihtoehdot A ja B. A = nykyiset säännöstelyehdot. B = uudet säännöstelyehdot. Ehdottomana ylärajana on pidetty N60 +88,35 m, tällä korkeudella ei ole tietojen mukaan aiheutunut haittoja kiinteistöille alueella. Jo tasolla N60 +88,15 m vedenkorkeuden nousua aletaan rajoittamaan, jotta vesipinta ei nouse yli N60 +88,35 m tason.

2.4 Vesimittarianalyysi

Harri Myllyniemi, Suomen ympäristökeskus

Vaihtoehto B3 on vesimittarin analyysien perusteella paras vaihtoehto. Kevättulvan ja kesäveden vedenpintojen ero kasvaa B3 vaihtoehdossa. Tämä huuhtoo kuolleita kasvinosia rannalle, näin ollen hajoavaa ainesta jää vähemmän järveen. Ravinteita tulee järveen näin ollen vähemmän. Myös kevätikutuisten kalojen olosuhteet paranevat, kun vesipinta kasvaa tulvan aikana. Kevättulvan merkitys rantojen umpeen kasvamisen ehkäisyllä on suuri vaikutus. Keväästä syysä kohden hieman (10-15 cm) loivasti laskevalla vesipinnalla on rantaeroosiota vähentävä vaikutus, koska laskuvyöhykkeeseen tulee eroosiota sitovaa rantakasvillisuutta

3 Keskustelua

Millainen on tulvakartta, kun Haapajärvi on ehdotetun säännöstelyn ylärajalla?

Jälkihuomautuksena (Velipekka Latvala): Ohessa kuva tilanteesta (Liite 1), jossa Haapajärven vedenkorkeus on ehdotetun säännöstelyn ylärajalla ja karttaan on yhdistetty Haapajärvi-Joutenniva tulvakartta 1/5a, jossa on myös vedenkorkeus ehdotetun säännöstelyn ylärajalla. Tulvakarttaa koko Haapajärvestä, jossa järvi on ehdotetun säännöstelyn ylärajalla ei ole saatavissa Tulvakarttapalvelusta. Tulvakarttapalvelusta on saatavissa Haapajärven taajaman tulvakartta 1/20a-1/1000a versiot, joka ei kata ihan koko järveä. 1/20a tulvakorkeus Haapajärvestä on N2000+89,11 m. Haapajärven taajaman tulvakartta Tulvakarttapalvelussa kuvaa tilannetta mihin vesipinta järvestä nousee, kun järvi on ensin säännöstelyn ylärajalla ja sitten tulee 1/20a-1/1000a tulva yläpuoliseen Pyhäjokeen.

Mikä on veden säännöstelyn noston vaikutus joen alaosassa n. 100 metrin päässä juoksutuspaikasta?

--> Padon alapuolella ei juuri vaikutusta. Pienentää kevättulvan aikaisia vedenkorkeuksia, mutta muuten vedenpinta käyttäytyy melko samalla tavalla.

--> Mallinnusten perusteella vaikutukset alavirtaan jopa hieman vähenevät.

--> Riski suuresta juoksutuksesta tiedetään päiviä etukäteen ja asiasta voidaan varoittaa alavirrassa olevia.

3.5.2021

Vaikutukset seuraaville alueille: Likolahti, Huikarinniemi, Kylpyläsaari? Kuinka paljon tulvan kesto pitenee nykyisestään?

--> Suurimpien tulvien aikana tulvan kesto pitenee noin pari päivää mallinnusten perusteella Haapajärven yläpuolella.

--> Vaikutuksia vedenpintaan voi tarkastella myös tulvakartoista. Tulvakartoista nähdään miten veden nousu vaikuttaa Haapajärvessä. Karttojen perusteella vahinkoja suunnitellusta vedennoususta ei pitäisi tapahtua. On huomioitava, että veden nostoa (viivytystä) tehtäisiin vain keskimääräistä vahvempien jäiden aikaan ja viivytys kestäisi enimmillään 10 päivää.

Kesäaikana veden nostaminen aiheuttaa ongelmia maanviljelylle, laajempi selvitys tarvittaisiin vaikutuksista maatalouteen. Miksi kesävedenpintaa pitää ylipäättään nostaa? Lyhyellä veden alennuksella ei ole vaikutuksia viljelyyn. Pitäisi taata tarpeeksi alhainen vedenpinta, jotta viljelijöiden tarpeet otetaan huomioon.

--> Säännöstelyn kehittämisessä ei ole tarkoitus nostaa kesän aikaista vedenpintaa. Kesän aikana säännöstelyä tarkoitus toteuttaa rajojen puitteissa. Maatalouskuopista päättää järjestely-yhtiö. Väljemmillä säännöstelyehtojen päivämäärillä säännöstelyehdoissa haetaan mahdollisuutta ekologisempaan säännöstelyyn myös ilmastomuutos huomioiden.

Onko tarkoitus nostaa vedenkorkeutta vain kevättulvien aikana? Onko ranta-alueiden turvallisuus siltä osin tarkastettu, koska rantaviiva on matalaa!

--> Tilapäistä vedenpinnan nostoa on tarkoitus tehdä vain silloin kun jääpatotulvariski on suuri.

Kun tulva-aikana vedenpintaa on nostettu se 55cm ja sitten avataan patoluukut täysin ja vesi ei ehdi menemään, kuten mainittiin. Miten korkealle vedenpinnan oletetaan nousevan joen yläjuoksulla? Onko Savalojan suulla rakennukset ja tiet vaarassa? Onko tästä tehty mallinnusta?

--> Kun jääpatotulvariskin takia Haapajärven vedenpintaa on tarkoitus nostaa eli viivyttää jäiden lähtöä, on juoksutusta tarvittaessa suurennettava kuitenkin viivyttyä joen hyvissä ajoin, jotta ei mennä ylärajan yli. Juoksutukset on suunniteltava vesistöennusteita hyväksikäyttäen.

--> Savaloja on Ruhansaaresta yläjuoksulla, veden nostolla ei ole vaikutusta, niin kaukana ylävirralla.

Mitä jos laituri tai vene lähtee tai rikkoontuu vedennoston takia? Jos ne ovat rannalla talvisäilytyksessä.

--> Korkean juoksutuksen aikaan yleensä jäät vielä järvessä.

Miten alavirran asukkaiden varoitus suuremmista virtaamista tapahtuu käytännössä?

--> Varoitetaan samalla tavalla kuin esim. metsäpaloista, Ilmatieteen laitoksen sivuilla ilmoitus.

--> ELY-keskuksen tulvatiedotteet, lähetetään STT:n tiedotteena tarvittaessa.

Miksi kesäjuoksutusta on niin paljon ollut esim. viime kesänä? Se haittasi virkistyskäyttöä, kun veden virtaamisnopeus oli voimakasta.

--> Jos juoksutusta vähennettäisiin, niin se todennäköisesti nostaisi vedenpintaa Haapajärvessä

3.5.2021

Voiko kesäjuoksutusten määrään ja voimakkuuteen vaikuttaa/säännöstellä siten, että huomioidaan ettei siitä aiheutuisi virkistyshaittaa kesäaikana joen alajuoksulla lähellä luokkuja?

--> Säännöstelyllä ei juuri voi vaikuttaa, järven säännöstelytilavuus ei tarpeeksi suuri, heijastuu isoina muutoksina Haapajärven vedenpintaan.

Tulvan aiheuttamien jälkien siivous osoitettu kaupungille. Mistä rahoitus?

--> ELY-keskus pyrkii rahoittamaan tulvariskien hallintaa. Jälkien siivoamisen osalta ei ole tiedossa ELY-keskukselta tahotausta. Tutkitaan asiaa rahoituksen osalta.

Onko mahdollista ottaa huomioon selvityksessä Kuljunsaaressa tilanne tulvaherkkänä alueena? Voidaanko hankesuunnitelmaan kirjata, että haetaan erillistä rahoitusta? Mm. Piipsanoja mahdollisesti tukkinut uomaa kiintoaineella?

--> Ei vaikutusta vedenpinnan korkeuteen. Ei tiedossa, että pohja olisi korkeammalla. Pitäisi edetä oman hankkeena.

--> Padotus niin pientä, että sillä ei pitäisi mallinnusten mukaan olla vaikutusta

--> Jos halutaan jouduttaa säännöstelyn kehittämistä, niin lisäselvitykset hidastavat säännöstelyn muutoksen toteuttamista. Tarkastelusta olisi paras tehdä erillinen aloite! Esim. Kytöky-län penkereiden korottamien 1/20 a tulvan kestäviksi.

--> Tulvatilanteessa omaosuuden merkitys ei suuri (Pekka Leiviskä).

Miten vedenpinnan nosto keväällä vaikuttaa Kuljunsaaressa alueen tulviin?

--> Vastattu aiemmin. Ei vaikutusta.

Millä toimenpiteillä voidaan tulevaisuudessa välttää kesätulvia Haapajärven yläpuolisilla peloilla?

--> Ei täydennettävää. Säännöstelyn kehittämisellä vaikutuksia vain hyvin lähellä järveä, noin 0,5 km etäisyydellä järvestä.

Onko mitään raja-arvoja (voimakkuus ja kesto) vedenjuoksutusmäärälle, että sen katsotaan olevan haitta joen virkistyskäytölle? Kesä mökin omistajana veden juoksutuksesta ei saa tulla kesällä virkistyshaittaa uida, soutaa tai kalastaa. Onko vedenjuoksutus keino hoitaa joen jätekuormaa?

--> Käytännössä kaikki vesi mikä tulee järveen, pitää juoksuttaa pois, pienikin juoksuttamisen muutos vaikuttaa järven vedenpintaan helposti paljon.

--> Ei kyseessä keino hoitaa jätekuormaa.

Olemme jättäneet vastineen Haapajärven säännöstelyrajojen muutokselle asianomaisten spostiin. Huomioikaa tämä!

--> Vastine tullut perille.

3.5.2021

4 Tilaisuuden lopetus

Materiaali nähtävinä ELY-keskuksen www-sivuilla: https://www.ely-keskus.fi/uutiset-2020/-/asset_publisher/OvA3wfzIQ4AO/content/haapaveden-haapaj-c3-a4rven-s-c3-a4-c3-a4nn-c3-b6stelyn-kehitt-c3-a4miselle-haetaan-lupaa-pohjois-pohjanmaa-

Kertauksena: Vielä tekemättä / Mietinnässä:

- Kevättulvahuippu mukaan padotus ja juoksutusselvityksen tekstiin tai hakemuskirjeeseen.
- Säännöstelyn toteuttamisesta kirjallinen sopimus Järjestely-yhtiön ja Koskienergian kanssa.
- Padotus- ja juoksutusohje jossa kuvataan säännöstelyn toteuttamisen periaatteet luvan haltijan (Järjestely-yhtiö) toimesta. ELY-keskus voi tarvittaessa auttaa laadinnassa. Mukaan myös ekologisesti hyödyllinen kesän loivasti laskeva vesipinta.
- Säännöstelyn harjoittajalle vaatimus säännöstellä säännöstelyrajojen sisällä ympäristöhallinnon vesistöennustetta käyttäen.

Jatkossa tarkoitus tehdä lupahakemussuunnitelma tai lupahakemus kirjeellä, jonka liitteenä on mm. padotus- ja juoksutusselvitys.

Tilaisuuden muistio ja nauhoite annetaan tiedoksi. Kiitos hyvähenkisestä keskustelusta, kommenttien avulla myötä päästään eteenpäin, ja pyritään löytämään paras ratkaisu säännöstelyn kehittämiseksi!